

3. Бесчастний В.М. Розвиток інформаційного суспільства як позитивний чинник впливу на якість управління вітчизняною освітою [Електронний ресурс] / В.М. Бесчастний // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2009. – № 4. – Режим доступу до журналу: <http://www.dy.nauka.com.ua>.

4. Вакарчук І.О. Пріоритетні питання державної політики : [тези виступу міністра освіти і науки України І.О. Вакарчука на засіданні Кабінету Міністрів України 23 квітня 2008 р.] / І.О. Вакарчук // Освіта. – 2008. – 23–30 квітня (№ 17). – С. 2.

5. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти : наук-метод. посіб. – К. : Актуал. освіта, 2002. – 312 с.

УДК 378 : 372.77 (477)

Коврегін В. В., к.техн.н., доц., НУЦЗУ

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті проаналізовані механізми і науково-методичні принципи організації і вдосконалення економічної підтримки інноваційного розвитку освітньої діяльності вищого навчального закладу і підвищення її ефективності. Розкрито сутність організації інноваційного розвитку вищого навчального закладу, визначено принципи і пріоритети економічної підтримки такого режиму розвитку.

Ключові слова: механізми державного управління, вищі навчальні заклади, економічна безпека.

The article analyzes the mechanisms together with scientific and methodological principles of economic organization and improvement of innovative educational activities of higher educational institution and increase of its effectiveness. The essence of innovation development organization in the university is considered, the principles and priorities of the economic support of the regime are defined.

Keywords: mechanisms of public administration, higher education institutions, economic security.

Постановка проблеми. Для створення реальних економічних умов розвитку вищих навчальних закладів потрібна трансформація діючої системи їх фінансування за залишковим принципом в режим інвестування. Інвестиційна привабливість вищих навчальних закладів нерозривно пов'язана із

стратегією їх інноваційного розвитку. Стратегію інноваційного розвитку ВНЗ в умовах обмеженості фінансових ресурсів можна здійснити тільки на основі мобілізації цих ресурсів і цільової їх спрямованості на підтримку і стимулювання "інноваційності" викладачів і адміністративного персоналу; здійснення власне інноваційною діяльності; розвиток інноваційного потенціалу ВНЗ.

Проте головна проблема сьогодні полягає в зміні методології економічної підтримки освіти, що припускає відмову від залишкового принципу фінансування і перехід до концепції інвестування освіти. Інтегральною характеристикою інноваційної здатності освітньої установи є його "здатність створювати, сприймати, реалізовувати нововведення, а також своєчасно позбавлятися від застарілого, недоцільного".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельну основу нашого дослідження склали теоретичні і методологічні принципи організації, державного управління, прогнозування і економіки освіти, що розвиваються в роботах відомих вчених [1, 2, 3, 4, 5].

Постановка завдання. Мета статті є аналіз економічних механізмів забезпечення інноваційного розвитку вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. По визначенню Е. Роджерса, процес сприйняття нововведення складається з ознайомлення з проблемою; аналізу проблеми; пошуку наявних шляхів її рішення; вибору найбільш прийняттого шляху; прийняття наслідків вибору рішення. Підсумками процесу сприйняття нововведення, на думку Е. Роджерса, можуть бути: сприйняття і наступне використання нововведення; повна відмова від нововведення; сприйняття з наступною відмовою від нововведення; відмова від нововведення з наступним його сприйняттям. Успіх сприйняття будь-якого нововведення тісно пов'язаний з інноваційною поведінкою вищих навчальних закладів. Вибір інноваційної поведінки визначається рівнем інноваційності кожного конкретного суб'єкта, його схильності до новаторства, а також рівнем готовності до сприйняття інновацій колективом освітньої установи в цілому [1, с. 10].

З позиції цієї парадигми дослідження інноваційної діяльності, об'єднані зусилля діячів з реалізації нововведень і інноваційний потенціал самої установи формують внутрішній аспект інноваційної здатності установи освіти. Зовнішній аспект визначається характером правової, соціальної і фінансової підтримки інноваційних процесів і інноваційним потенціалом усієї системи вищої освіти.

Для вирішення завдань цього дослідження, пов'язаних з обґрунтуванням принципів фінансової підтримки інноваційного розвитку установ вищої освіти, потрібно опис не лише характерних особливостей інноваційної діяльності, але і основних типів освітніх новацій, що забезпечують такий режим розвитку.

Наприклад, Клименко М. пропонує наступну класифікацію: за типом нововведення, за механізмом їх здійснення і за особливостями

інноваційного процесу [3, с. 115].

У свою чергу, у концепції інноваційних процесів ученого Андрущенко В.П. нововведення класифікується за структурними компонентами інноваційної діяльності: мотиваційному, креативному, технологічному і рефлексії [1, с. 11].

На думку Р.А. Фатхутдинова, основними критеріями класифікації інновацій є: "комплексність набору класифікаційних ознак, що враховуються, для аналізу і кодування інновацій; можливість кількісного і якісного визначення критерію; наукова новизна і практична цінність пропонованої ознаки класифікації". Згідно запропонованим критеріям, Р.А. Фатхутдинов вводить наступні ознаки класифікації новацій: рівень новизни; стадія життєвого циклу; масштаб новизни; галузь господарства, де впроваджується новація; сфера застосування; частота застосування; форма нововведення; вид ефекту, отриманого в результаті впровадження інновації [5, с. 38].

Пропонуючи десять основних ознак класифікації інновацій ("за значимістю; за спрямованістю; за галузевою структурою життєвого циклу; за глибиною змін; з причин виникнення; за предметом у сфері додатку; за мірою новизни; потреб, що по характеру задовольняються; за роллю в процесі виробництва; за масштабами поширення"), дослідник встановлює взаємозв'язок понять інтелектуальний продукт, науково-технічна продукція і інновація. Проте жодна з приведених класифікацій не відповідає на питання про спрямованість освітніх нововведень, взаємозв'язок їх доцільності і ефективності, співвідношення новації і традиції у сфері освіти, впливі інновацій на учасників інноваційного процесу.

Виходячи з принципів інноваційної діяльності у сфері професійної освіти, викладених вище, нами пропонується здійснювати класифікацію нововведень в вищій освіті за наступними ознаками:

- за приналежністю до еволюційної або інволюційної спрямованості розвитку освітньої установи, яка визначається стратегією його інноваційного розвитку. Нововведення можуть бути як прогресивні, так і регресивні (інновація і диверсія);

- за характером впливу на учасників інноваційної освітньої діяльності. Нововведення можуть ділитися як на ті, що розвивають інноваційність викладачів і студентів, сприяючи синхронізації зусиль суб'єктів освітньої діяльності і зміцнюючі інноваційний потенціал освітньої установи в цілому; так і консервуючі інноваційність навчаних і повчальних, знижуючих інноваційний потенціал установи;

- за рівнем соціальної і економічної підтримки нововведень з точки зору відповідності нововведення, що вводиться, інтересам усього суспільства, регіону, галузі, певної соціальної групи і так далі. Нововведення можуть приносити позитивний і негативний соціально економічний результат.

Відповідно до виділених ознак формується система критеріїв, за якими можна встановити пріоритети економічної підтримки інноваційного роз-

витку установ освіти (таблиця 1).

Таблиця 1

Критерії пріоритетів економічної підтримки освітніх новацій

Критерії	Пріоритети економічної підтримки	
	<i>1 варіант інноваційного розвитку</i>	<i>2 варіант інноваційного розвитку</i>
1. Траєкторія розвитку освітньої установи	Еволюційна стратегія розвитку	Інволюційна стратегія розвитку
2. Спрямованість освітніх новацій	Що розвивають інноваційність навчаних і повчальних; Що підвищують інноваційний потенціал установи	Консервуючі інноваційність; Що знижують інноваційний потенціал установи
3. Соціально-економічна доцільність освітніх новацій	Гармонізуючі інтереси суспільства, регіону, галузі, внз, особи	Що створюють дисгармонію інтересів суспільства, регіону, галузі та ін.

Інвестування інноваційної діяльності установ вищої освіти не лише викликає необхідність встановлення пріоритетних напрямів ресурсного забезпечення, але і вимагає кількісних і якісних характеристик ефективності освітніх новацій.

Дослідники економіки освіти розрізняють прості кількісні показники "плідності" освіти і якісні параметри ефективності освіти. До перших відносяться: контингент тих, що навчаються; кількість фахівців з рівнів кваліфікації і кількість фахівців з розрахунку на 10 тис. населення країни (регіону). Другі припускають внутрішню і зовнішню ефективність освіти. Внутрішня – ефективність функціонування самої системи освіти, а зовнішня – економічна ефективність, визначувана як "віддача, що отримується від використання освітнього фонду (людського капіталу), що є в особі підготовлених фахівців кінцевим продуктом освіти" [4, с. 17].

Інша група вчених критерієм внутрішньої ефективності освіти вважає економічне використання ресурсів усередині цієї галузі. Зовнішня ж ефективність визначається за якістю "продукції" і зв'язаності її з вимогами економіки країни, тобто за величиною вкладу освіти в зростання громадського продукту країни. При цьому підкреслюється, що "для ефективного розвитку освіти на усіх його рівнях потрібно дотримання наступних головних умов: правильний вибір пріоритетів, залучення достатніх засобів і раціональне їх використання".

Цей підхід, на наш погляд, найбільш відповідає активній стратегії інноваційного розвитку установи освіти. Дотримання першої умови – правильного вибору пріоритетів, викликає необхідність використання системи критеріїв для конкурсного відбору освітніх новацій (таблиця 2).

Таблиця 2

Критерії вибору освітніх новацій

Критерії	Види інновацій
1. Рівень доцільності	1. Нововведення, сприяючі збагаченню загальнолюдської культури; 2. Нововведення, стимулюючі усвідомлення тільки власної значущості в особистому і соціальному аспекті.
2. Міра гармонізації загальних принципів	1. Нововведення, відповідні етичним загальнолюдським цінностям; 2. Нововведення, що дисонують з етичними цінностями.
3. Рівень функціональності	1. Нововведення, сприяючі адекватній реалізації творчої ініціативи; 2. Нововведення, що виявляють невідповідність його форми змісту.
4. Міра адаптивності	1. Нововведення, що в основному впливають на зміну довкілля; 2. Нововведення, що впливають як на зміну довкілля, так і на розвиток творчої індивідуальності діяча; 3. Нововведення, в основному удосконалюють самосвідомість діяча.
5. Керованість	1. Нововведення, технологія реалізації яких призводить до поетапного вдосконалення доцільності; 2. Нововведення, невіддатливі контролю діяча.
6. Швидкість поширення	1. Нововведення, що мають обмежене просторове розверстування; 2. Нововведення, що мають практично необмежену здатність до "розмноження"
7. Результативність	1. Нововведення – конструктивні, що проходять усі стадії тимчасового розверстування і спрямовані на творення; 2. Нововведення – деконструктивні, з порушенням повного тимчасового циклу і спрямовані на руйнування

Рівень доцільності освітніх новацій припускає їх соціокультурну значущість як для суспільства в цілому, так і для індивідуума; міра гармонізації загальних принципів – адекватність нововведення життєвим позиціям суб'єктів нововведення; рівень функціональності відповідність форми втілення освітніх новацій їх змісту; міра адаптивності – конструктивний вплив на

зміну середовища; керованість нововведень в освіті – здатність відповідати результатам; швидкість поширення нововведень виражає актуальність освітніх новацій; а життєвий цикл нововведення являється головним чинником його життєздатності.

Дотримання другої умови ефективності розвитку освіти – залучення достатніх засобів, вказує на необхідність раціоналізації структури витрат на освітні новації, вдосконалення методик розрахунків потреби в ресурсному забезпеченні нововведень і нормативів їх фінансування.

Третя умова – раціональне використання притягнених засобів на освітні новації вимагає не лише дотримання традиційного підходу, що полягає у визначенні кількісних і якісних характеристик результатів нововведень, але і розробки технології розподілу ресурсів по напрямках освітньої діяльності, оцінки достатності економічної підтримки інноваційного розвитку освітньої установи і внутрішнього аудиту ресурсного забезпечення, як форми моніторингу ефективного управління освітніми новаціями.

Висновки. Отже, розподіл фінансових коштів по напрямках інноваційної діяльності характеризується таким чином: вищі навчальні заклади, що мають в розпорядженні значну долю власних засобів в загальному об'ємі асигнувань, вважають за краще направляти їх на впровадження технічних розробок, а потім на наукове забезпечення розвитку освіти, і реалізацію нових технологій навчання. На наш, погляд ця тенденція не відповідає активній стратегії інноваційного розвитку, для якої прийнятніше більше пропорційний розподіл засобів по усіх трьох напрямках, бо основним джерелом власних засобів на новації, як правило, є платне навчання, що вимагає сучасного науково-методичного забезпечення і технологій освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть (за матеріалами доповіді, виголошеної на засіданні загальних зборів АПН України 23 листопада 2000 р.) // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 5–13.

2. Балабанова Л.В. Управление конкурентоспособностью предприятия на основе маркетинга : монографія / Л. В. Балабанова, А. В. Кривенко. – Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. – 147 с.

3. Клименко М., Дуброва О.С., Барабась Д.О., Омеляненко Т.В., Вакуленко А.В. Управление конкурентоспособностью предприятия: Навчальний посібник. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.

4. Романова И.Б. Управление конкурентоспособностью высшего учебного заведения / И.Б. Романова. – Ульяновск : Средневолж. науч. центр, 2005.

5. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью вуза / Р.А. Фатхутдинов // Высшее образование в России. – 2006. – № 9. – С. 37–38.